

Moștenirea politică a lui Ion Iliescu: Mecanisme de putere, tranziție controlată și memoria colectivă a României post-1989

[Ion Iliescu's Political Legacy: Power Mechanisms, Controlled Transition and the Collective Memory of Post-1989 Romania]

Alexandru MURARU

Abstract: *Ion Iliescu was not merely the first president of Romania after 1989; he was the figure who took control of the Romanian anti-communist revolution and redirected it into an anti-Ceaușescu movement. He assumed the role of tempering revolutionary demands in such a way that the Communist Party (PCR) 'elites' could remain in power. This article argues that Ion Iliescu's legacy is deeply intertwined with the current democratic and civic shortcomings in Romania, despite the fact that 21 years have passed since he completed his final presidential term. In pursuing his objectives, Iliescu employed disinformation, manipulation, and informational warfare against the Romanian people. The consequences of these actions continue to shape Romania's political and social landscape today, forming a troubling legacy.*

Keywords: *Ion Iliescu, democracy, political legacy, anti-communism, 1989.*

Introducere

După 35 de ani de la căderea comunismului, moștenirea lui Iliescu atârna greu pe umerii României: fapte nepedepsite¹, drepturi alienate sau răpite pentru mulți ani², o democrație subredă³, întârziere cronică față de Occident⁴, renașterea nostalgiilor ceaușiste⁵, blazare civică⁶, o justiție adormită⁷ și un întreg capitol modern de istorie opacă⁸.

Fără Ion Iliescu. Fapte care au rămas nepedepsite

Ion Iliescu și memoria lui fac pe oricine să se întrebe dacă instigatorii publici au memorie. Răspunsul este că au. Dar impunitate? Au și asta. Dar ceea ce rămâne după ei, este problema

noastră. Moștenirea lui Ion Iliescu este problema noastră și este o problemă teribil de grea și de complicată. Ca un fost șef de stat să moară la vârsta de 95 de ani în plină urmărire penală pentru crime împotriva umanității⁹, după 57 de zile de spitalizare în condiții decente¹⁰, după 15 ani de când a părăsit viața publică activă, fără niciun regret, nicio sancțiune, nicio plată, la 35 de ani de la acțiuni pe care le-a ordonat sau provocat, acest lucru este demn de statele care au trăit justiția penală de tranziție ca pe un mare eșec¹¹. Adică nu au înfăptuit-o, ratând astfel o condiție fundamentală a democratizării. Este și cazul României.

Este esențial să nu uităm cea mai neagră moștenire a lui Ion Iliescu,

Dosarul Revoluției: 857 decese, 2.382 de răniți¹² și Dosarul Mineriadei: 4 persoane ucise, două violate, 1.300 de persoane rănite¹³. Plus un deceniu de stagnare, timp în care România a ratat toate procesele de conectare cu Occidentul: UE, NATO, OECD, sute de miliarde de dolari pierdute în investiții străine. Aproape șase milioane de români care au părăsit România¹⁴ și ca urmare a dezastrului din primul deceniu postrevoluționar. Ion Iliescu este direct responsabil pentru opțiunile cel puțin neinspirate ale României în primii șase ani de după 1989 – marota „teroriștilor” din decembrie 1989, dezinformarea masivă prin intermediul televiziunii publice (și a radioului public), mineriadele, momentul Târgu Mureș – martie 1990 și resuscitarea oficială a fostei securități, ratarea ocaziei de a realiza unirea cu Republica Moldova, semnarea unui tratat cu URSS în aprilie 1991¹⁵ (o lipsă totală de fler politic, în acel an URSS urma să se dizolve!), cooptarea la guvernare a extremiștilor naționaliști în perioada 1992-1996.

Pentru toate cele bune și cele rele, mai ales în cazul unui fost șef de stat, merită consemnat de ce un asemenea parcurs este exact opusul valorilor lumii civilizate axată pe justiție și libertăți civile. Pe toate acestea Ion Iliescu fie le-a eludat, le-a ignorat sau le-a desconsiderat. Discursurile sale privind „orientarea” României după 1989 nu lasă niciun loc de interpretare și ilustrează opțiunile sale anti occidentale.

România a pierdut acum primul președinte postdecembrist și singurul

președinte cu trei mandate, chiar dacă cel dintâi a fost unul provizoriu și de tranziție. Ion Iliescu, politicianul, a fost un produs marcant al comunismului încă din tinerețea lui, membru al Uniunii Tineretului Comunist și trimis de partid la studii la Moscova, absolut al școlii rusești. După intrarea în corpul PCR, cariera lui politică a cunoscut salturi spectaculoase, ocupând, printre altele, funcții de secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, membru al Comitetului Central al PCR, șef al Departamentului de propagandă al Comitetului Central al PCR, până la a fi ministru pentru problemele legate de tineret¹⁶.

Parcursul său politic în timpul regimului lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și apoi al lui Nicolae Ceaușescu a fost marcat de loialitate față de partid, ascensiune internă susținută de relații și conformism ideologic, dar și de episoade de marginalizare aparent motivată de rivalități personale și idealiste. Cădere în dizgrația lui Ceaușescu¹⁷ a alimentat ulterior mitul unui Iliescu „disident tăcut” în interiorul sistemului, o figură reformistă care ar fi așteptat momentul potrivit pentru schimbare.

În realitate, el nu a rupt niciodată complet relația cu Partidul Comunist și nu s-a manifestat public ca opozant al regimului, ceea ce ridică semne de întrebare privind autenticitatea acestui mit. În mod paradoxal, exact această loialitate calmă, fără stridențe, l-a făcut eligibil pentru un rol central în haosul ce urma să vină. Nu era nici prea asociat cu Ceaușescu, nici complet din afara sistemului. Era, cum s-a

spus adesea, omul potrivit pentru a păstra continuitatea sub aparența rupturii.

În decembrie 1989, Ion Iliescu reapare în prim-planul politic sub forma unei prezențe calme, raționale și aparent salvatoare. Era o figură cunoscută în structurile de partid, dar destul de puțin compromis în ochii opiniei publice. Exact această ambiguitate i-a permis să ocupe rapid spațiul de putere lăsat liber după căderea lui Nicolae Ceaușescu¹⁸.

Tranziție cu frâna trasă: Iliescu și stagnarea democratică a României

Mulți dintre cei care au ieșit în stradă în Decembrie 1989 au visat o ruptură clară de comunism, nu doar în plan simbolic, ci și instituțional, economic și moral. Au cerut libertate reală, pluralism politic, justiție pentru crimele regimului Ceaușescu și o reintrare fermă a României în Europa democratică. Ion Iliescu le-a oferit altceva: o tranziție controlată, cu mecanisme democratice formale, dar dominate de reflexe autoritare. Sub conducerea sa, România a evitat prăbușirea în haos, dar a plătit prețul unei modernizări întârziate¹⁹. A fost o tranziție în care „schimbarea” s-a făcut cu aceiași oameni, cu aceleași rețele de putere, cu aceeași logică de partid stat, doar ambalată în discurs democratic²⁰.

În timp ce Polonia, Cehoslovacia sau Ungaria porneau reforme curajoase²¹, în România anilor '90 sistemul Iliescu a blocat reformele reale. Justiția a rămas subordonată politic, presa a fost adesea intimidată, iar televiziunea publică a funcționat ca portavoce a puterii. Privatizările s-au făcut hao-

tic, cu un stat slab și un „capital de cumetrie”²². Securitatea nu a fost dezmembrată, ci reciclată în noile servicii secrete. Poate cea mai gravă frână a fost la nivel de cultură politică: discursul lui Iliescu despre democrația „originală”, naționalismul moderat și loialitatea față de stat a cultivat o resemnare colectivă, o acceptare a minimului posibil și o suspiciune față de Occident și reformă²³.

Alegerile din 1990, câștigate de FSN cu un scor copleșitor²⁴, nu au fost doar rezultatul simpatiei pentru Iliescu, ci și al manipulării, al fricii și al lipsei de alternative. Un lider carismatic, dar profund conservator, Iliescu a folosit acea victorie nu pentru a elibera energiile democratice, ci pentru a le ține sub control. România a pierdut atunci un timp istoric valoros. Dacă țările vecine și-au creat rapid instituții democratice solide, România a avansat lent, oscilând între vechi și nou, între nostalgii și promisiuni. În loc de o democrație emergentă, am avut o democrație de avarie, în care trecutul nu a fost nici judecat, nici asumat, iar viitorul a fost mereu amânat.

Moștenirea lui Ion Iliescu pentru România

Dacă parcursul lui Ion Iliescu în era comunismului este, în mare, lămurit, inclusiv prin mărturii și documentele de arhivă, încă rămân multe întrebări fără răspuns despre ce a însemnat epoca iliesciană post-decembristă, la care justiția modernă încă nu a reușit să ofere răspunsuri clarificatoare.

Democrația „iliesciană” a funcționat mai degrabă ca un sistem de gestionare a echilibrelor de putere între elitele postcomuniste, decât ca expresie reală a voinței populare. Ion Iliescu a avut ocazia, unică în istoria postcomunistă a României, de a pune bazele unui stat de drept autentic. A avut susținerea populară, controlul instituțional și contextul favorabil pentru a declanșa o ruptură clară cu trecutul totalitar.

În schimb, a consolidat un model de guvernare centrat pe continuitate, compromis și opacitate. Moștenirea acestei perioade se vede și astăzi în fragilitatea instituțiilor și în dependența lor de influențe politice, în lipsa de încredere a cetățenilor în clasa politică și în stat, în cultura civică slabă și participarea scăzută la procesele democratice, în ambiguitatea valorilor asumate – între europenism și naționalism, între deschidere și reflexe autoritare²⁵.

Mai grav, în lipsa unui proces veritabil de justiție istorică, România a eșuat în a construi o memorie colectivă clară despre comunism și despre cei care l-au perpetuat sub forme noi. Iliescu nu a fost doar un lider politic, ci și un arhitect al uitării convenabile, al amânării, al compromisului moral. Sub el, tranziția s-a învățat a fi un proces fără sfârșit. Reformele au fost prezentate ca riscante, schimbările ca destabilizatoare²⁶. Toate acestea au fost generate de un lider teribil de fricos²⁷. Astfel, România a fost, ani la rând, o democrație în care cetățeanul a fost învățat să nu aștepte prea mult – nici de la instituții, nici de la el însuși.

Astăzi, la mai bine de trei decenii de la Revoluție, România are instituții

democratice doar în sensul formal al termenului. Însă reflexele „iliesciene” – suspiciunea față de inițiativă, statul paternalist, acceptarea autorității fără transparență – sunt încă vii în cultura politică românească. Ion Iliescu nu a lăsat în urmă o dictatură, dar a lăsat o democrație croită strâmb și construită pe o fundație de compromisuri istorice nerezolvate.

Dosarele Revoluției și Mineriadei: instigatorii publici au impunitate?

De departe, dosarele în care fostul președinte Ion Iliescu fusese pus sub acuzare pentru crime contra umanității în două dosare penale, cel privind Revoluția din 1989, respectiv Mineriada din iunie 1990, reprezintă cea mai mare restanță a justiției din România.

După fuga și arestarea cuplului Ceaușescu pe 22 decembrie 1989, România a fost cuprinsă de un val de violențe absurde, prin lupte armate în București și alte orașe, haos informațional, morți în condiții neelucidate, un întreg aparat de manipulare menit să creeze impresia unui pericol iminent, acela că „teroriștii” atacau instituțiile nou instalate²⁸. Însă, așa cum arată procurorii și istoricii²⁹, majoritatea victimelor Revoluției au fost ucise după 22 Decembrie 1989, adică după căderea oficială a dictaturii. Din datele oficiale știm că e vorba de 857 decese, 2.382 răniți de persoane, 585 privări grave de libertate cu încălcarea regulilor generale de drept internațional și 409 cazuri de suferințe mari, acestea fiind victimele produse de presupusele

fapte ale lui Ion Iliescu, nu de bilanțul total al Revoluției Române.

Astăzi, dosarul Revoluției rămâne o rană deschisă pentru societatea românească. Procesul a fost marcat de tergiversări grosolane³⁰, intervenții politice, schimbări repetate ale procurorilor și amânări nejustificate. După trimiterea în instanță în 2019, rechizitoriul a fost respins de Înalta Curte în 2021, pe motiv că nu era întocmit corect procedural³¹. Parchetul Militar a fost obligat să reia ancheta, dar soluția nu a mai venit până la moartea lui Ion Iliescu. Astfel, la peste trei decenii de la Revoluție, nimeni nu a fost condamnat definitiv pentru românii uciși de după 22 decembrie. Nimeni. Justiția română nu a fost în stare să clarifice nici ce s-a întâmplat, nici cine a tras, nici cine a ordonat. O rușine națională pentru o justiție a specialilor.

La rândul său, dosarul Mineriadei a fost deschis și redeschis de mai multe ori³², tergiversat intenționat timp de peste două decenii³³. În ciuda presiunii publice și a investigațiilor jurnalistice și civice, timp de ani întregi nu s-a făcut niciun pas concret spre tragerea la răspundere a principalilor responsabili. Dosarul Mineriadei a fost retrimis pe masa instanței pe 2 aprilie 2025³⁴. Alături de Ion Iliescu mai erau trimiși în judecată fostul premier Petre Roman, fostul vicepremier Gelu Voican-Voiculescu, fostul director SRI Virgil Măgureanu și Adrian Sârbu, fost consilier al prim-ministrului Petre Roman. În acest dosar, procurorii vorbesc de patru persoane ucise, două violate, 1 300 de persoane vătămate și

peste 1 200 de persoane persecutate prin lipsirea nelegală de libertate³⁵.

Moartea lui Ion Iliescu nu încheie neapărat dosarele reale – nici cele din instanțe³⁶, nici cele din conștiința publică, pentru că istoria în cazul său încă nu s-a scris complet. Din păcate, prea multe întrebări rămân fără răspuns: Cine a tras în 1989? Cine a organizat represiunea din 1990? Cine a decis ca trecutul să nu fie condamnat, ci reciclat? Cine a rescris Revoluția în favoarea celor care nu au fost niciodată în stradă? Cine răspunde pentru deceniile pierdute, pentru tăcerile instituționalizate, pentru normalizarea imposturii? Toate aceste întrebări vor avea mereu aceeași țintă: Ion Iliescu.

Ura față de ultimul Suveran al României, cel care a luptat împotriva lui Stalin și Hitler

Probabil cel mai mare adversar a lui Ion Iliescu a venit din istorie, nu din politică. Regele Mihai a fost cel care l-a bântuit pe Iliescu toată viața și îi va domina și memoria pentru totdeauna³⁷. Ca un veritabil stalinist, Iliescu s-a temut și l-a urât pe Mihai I în toată cariera sa, și înainte, și după 1989³⁸. Pentru cel format în spiritul bolșevismului, era de neînchipuit ca un monarh, cel care reprezentase ultima barieră înainte instaurării comunismului, să revendice drepturile sale firești, să revină în țara sa³⁹. Pentru că acest lucru era similar cu o democrație veritabilă, unde cetățenii au drepturi civile. Așadar, acesta a fost un adevărat test pentru disponibilitatea și autoritatea lui Iliescu de a repara nedrep-

tățile din trecut față de proprii cetățeni. Un test pe care Iliescu l-a picat. Nu mai puțin de zece încercări blocate ale Regelui în perioada 1990-1995 (două expulzări, opt respingeri oficiale ale cererilor de viză și diverse alte ocazii, previzibile ca deznodământ și abandonate de rege) au fost decise personal de Iliescu în primul deceniu postdecembrist⁴⁰, făcând din această problemă una internațională.

Recunoașterea regelui Mihai drept „erou” ar fi atras după sine reconsiderarea rolului jucat de regalitate în istoria țării. Aceasta s-a distins ca o problemă gravă, ce afecta drepturile omului și demnitatea persoanei. Oprirea ultimului rege al României de a reveni în țara sa a căpătat conotațiile unei teme politice interne vaste, cu ample implicații naționale, dar și internaționale. Numeroasele evenimente legate de acest subiect au arătat că Ion Iliescu a continuat ani de zile să nescotească drepturi fundamentale, să instige, să blocheze, să provoace divisiuni și să creeze o întreagă problemă națională și internațională pentru ca, în definitiv, un român să fie oprit să revină în țara sa. A făcut același lucru pe care comuniștii l-au aplicat vreme de patru decenii și jumătate demonstrând că dacă folosiseră ororile împotriva celor de la revoluție sau împotriva celor din Piața Universității, era dispus să comită orice act dacă cineva dădea cel mai mic semn că îi revendica democratic puterea.

Concluzie

Multe fapte reprobabile au produs mandatele lui Ion Iliescu. Printre atâtea altele, să nu uităm de grațierea lui Miron Cozma din 2004⁴¹ (care fusese condamnat la 18 ani de închisoare), în ultimele zile din cel de-al treilea mandat prezidențial sau, tot atunci, decorarea instigatorului național și precursor al AURismului și georgismului, Corneliu Vadim Tudor, creație a lui Ion Iliescu, cel care îi servise la transformarea anilor 90 în ani de ură și de național-ceaușism grotesc⁴².

Da, în ultimul său mandat, Iliescu a pus România pe drumul civilizației, pe calea europeană și trans-atlantică⁴³, dar cu prețul câțator morți și răniți pentru care nu a plătit niciodată? Ion Iliescu a plecat, dar întrebările rămân. Și România încă așteaptă răspunsuri. Până când le va obține, rămân edificatoare aspectele simbolice precum faptul că la moartea lui Ion Iliescu au fost două state care au transmis mesaje de condoleanțe, doar două: Rusia și China⁴⁴. De asemenea, reacțiile presei internaționale au fost extrem de reținute și s-au axat mai mult pe detalii istorice nerezolvate și amintite în acest articol⁴⁵. Și românii obișnuiți au rămas indiferenți la moartea lui Ion Iliescu, puțin peste o mie de persoane au fost să își ia „la revedere”⁴⁶. Comparațiile cu funeraliile lui Corneliu Coposu sau cu cele ale Regelui Mihai la care au participat zeci de mii de persoane sunt edificatoare⁴⁷.

În plus și nu în ultimul rând, moartea lui Ion Iliescu la o unitate medicală a SRI nu este deloc fără semnificație, ba chiar pare o confirmare a tuturor

presupunerilor negative care planează asupra fostului președinte al României.

Note

* Această cercetare este o aprofundare reflexivă a unor idei deja expuse în două articole de opinie publicate anterior în secțiunile dedicate de pe site-urile *digi24.ro* și *adevarul.ro* după cum urmează: 6 august 2025 – „Un testament pentru o țară: Iliescu a plecat, dar moștenirea lui rămâne problema noastră”. Link: <https://www.digi24.ro/opinii/agora-digi/un-testament-pentru-o-tara-iliescu-a-plecat-dar-mostenirea-lui-ramane-problema-noastra-3360047>; 8 august 2025 – „A plecat. România fără Ion Iliescu”. Link: <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/a-plecat-romania-fara-iliescu-2463453.html>

¹ Ioan Stanomir, „Inculpatul Ion Iliescu”, în *contributors.ro*, 17 ianuarie 2017, disponibil pe <https://www.contributors.ro/inculpatul-ion-iliescu/> (accesat 16 august 2025). Vezi și Kevin Kirmizigul, „Ion Iliescu li dosarele uitate ale justiției. De ce nu a fost condamnat niciodată fostul președinte. Ce acuzații i s-au adus”, în *adevarul.ro*, 05 august 2025, disponibil pe https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/ion-iliescu-si-dosarele-uitate-ale-justitiei-de-2462700.html#google_vignette (accesat 16 august 2025).

² Sorin Șerb, „Teme controversate în discursurile președintelui Iliescu”, în *bbcromanian.com*, 21 mai 2004, disponibil pe https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2004/05/printable/040521_ilici_discursuri.shtml (accesat 16 august 2025).

³ Gabriel Bejan, „În ziua înmormântării lui Ion Iliescu, mesaj de la <femeia cu rochie albastră>, cea devenită simbol după ce a fost bătută de mineri. <Mă

uit în jur și văd tineri de 40 de ani cu idei antidemocratice>”, în *hotnews.ro*, 7 august 2025, disponibil pe <https://hotnews.ro/interviu-in-ziua-inmormantarii-lui-ion-iliescu-mesaj-de-la-femeia-in-rochie-albastra-cea-devenita-simbol-dupa-ce-a-fost-batuta-de-mineri-ma-uit-in-jur-si-vad-tineri-de-4-2039730> (accesat 16 august 2025).

⁴ Oana Despa, Simona Cârlegea, Ionuț Benea, „Ion Iliescu la judecata istoricilor. De la <comunistul realist> care a frânat România, la <omul echilibrului>”, în *romania.europalibera.org*, 7 august 2025, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/intelctualii-despre-ion-iliescu/33495308.html> (accesat 16 august 2025).

⁵ Adrian Mihălțianu, „Ion Iliescu: la moartea unui comunist”, în *pressone.ro*, 5 august 2025, disponibil pe <https://pressone.ro/ion-iliescu-la-moartea-unui-comunist> (accesat 16 august 2025).

⁶ Cosmin Pătrașcu Zamfirache, „Moștenirea pe care Ion Iliescu a lăsat-o românilor. Ce spun istoricii despre amprenta pe care fostul președinte a lăsat-o în societate”, în *adevarul.ro*, 8 august 2025, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/mostenirea-pe-care-ion-iliescu-a-lasat-o-2463293.html> (accesat 16 august 2025).

⁷ Simona Voicu, „Cum au fost tergiversate în justiție dosarele în care a fost inculpat Ion Iliescu. La 35 de ani de la evenimentele tragice, procesele nici măcar nu au început”, în *hotnews.ro*, 5 august 2025, disponibil pe <https://hotnews.ro/dosarele-in-care-a-fost-inculpat-ion-iliescu-1999154> (accesat 16 august 2025).

⁸ Tom Gallagher, „Adio lui Ion Iliescu: Arhitectul viclean al democrației

- Frankenstein din România”, în contributors.ro, 5 august 2025, disponibil pe <https://www.contributors.ro/audio-lui-ion-iliescu-arhitectul-viclean-al-democratiei-frankenstein-din-romania/> (accesat 16 august 2025).
- ⁹ Ionuț Benea, „Ce se va întâmpla cu dosarele Revoluției și Mineriadei după moartea lui Ion Iliescu”, în romania.europalibera.org, 5 august 2025, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/ion-iliescu-mort-ce-se-intampla-cu-dosarele-revolutiei-si-mineriadei/33450143.html> (accesat 16 august 2025).
- ¹⁰ Dora Vulcan, „Fostul președinte Ion Iliescu, internat la spitalul SRI din București cu probleme respiratorii”, în romania.europalibera.org, 10 iunie 2025, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/ion-iliescu-internare-spitalul-sri-investigatii/33438994.html> (accesat 16 august 2025).
- ¹¹ Pentru conceptul de „justiție penală de tranziție”, vezi Raluca Grosescu, Raluca Ursachi, *Justiția penală de tranziție. De la Nurnberg, la postcomunismul românesc*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- ¹² David Leonard Bularca, „Dosarul Revoluției, în care sunt inculpați Ion Iliescu și Gelu Voican Voiculescu, retrimis la Parchet. Decizia este definitivă”, în *hotnews.ro*, 20 septembrie 2024, disponibil pe <https://hotnews.ro/dosarul-revolutiei-in-care-e-inculpat-ion-iliescu-si-gelu-voican-voiculescu-retrimis-de-instanta-la-parchet-decizia-este-definitiva-179-5570> (accesat 16 august 2025).
- ¹³ Andreea Pora, „Dosarul <Mineriada>, punct și de la capăt după 35 de ani. Ion Iliescu, urmărit penal”, în romania.europalibera.org, 27 aprilie 2024, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/evenimente-principale-mineriada-iunie-1-990/32920826.html> (accesat 16 august 2025).
- ¹⁴ Ovidiu Cornea, „Țară în service | Numărul românilor pentru care acasă e în străinătate se apropie de șase milioane. Cine oprește exodul?”, în romania.europalibera.org, 12 februarie 2023, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/romani-strainatate-romania-scadere-populatie/32262375.html> (accesat 16 august 2025).
- ¹⁵ Florin Anghel, „La margini și sfârșit de imperiu: Tratatul româno-sovietic din 5 aprilie 1991 și consecințele pentru Republica Moldova”, în *Polis*, Volumul IV, Nr. 3 (5), Serie nouă, septembrie 2014, disponibil pe <https://revistapolis.ro/la-margini-si-sfarsit-de-imperiu-tratatul-romano-sovietic-din-5-aprilie-1991-si-consecintele-pentru-republica-moldova/> (accesat 19 august 2025).
- ¹⁶ ¹ Adriana Sârbu, „Cariera politică și viața personală a lui Ion Iliescu. Fostul președinte a murit la 95 de ani | AUDIO”, în europafm.ro, 5 august 2025, disponibil pe <https://www.europafm.ro/cariera-politica-viata-personala-ion-iliescu-a-murit/> (accesat 17 august 2025).
- ¹⁷ Cosmin Pătrașcu Zamfirache, „De ce a fost Iliescu îndepărtat de Ceaușescu. Secretele <divorțului> dintre dictator și <băiatul său de suflet>”, în *adevarul.ro*, 7 august 2025, disponibil pe <https://adevarul.ro/stil-de-viata/magazin/de-ce-a-fost-iliescu-indepartat-de-ceausescu-2462935.html> (accesat 17 august 2025).
- ¹⁸ Nicolae Cotruș, „Nu multe personalități publice i s-au opus lui Ion Iliescu de la început până la sfârșit. El a făcut-o și vorbește acum: <Ne-am dat seama

- că mințeau pe față. Tot un comunist a rămas> / Unde spune că am ratat”, în *hotnews.ro*, 6 august 2025, disponibil la <https://hotnews.ro/nu-multe-personalitati-publice-i-s-au-opus-lui-ion-iliescu-de-la-inceput-pana-la-sfarsit-el-a-facut-o-si-vorbeste-acum-ne-am-dat-s-eama-ca-minteau-pe-fata-tot-un-comunist-a-ramas-2039525> (accesat 18 august 2025).
- 19 Teodor Bobei, „A fost Ion Iliescu cu adevărat cel care a îndreptat România către UE și NATO? Circumstanțele speciale care au dus la virajul brusc către Occident”, în *ziare.com*, 6 august 2025, disponibil pe <https://ziare.com/ion-iliescu/romania-ue-nato-1957341> (accesat 19 august 2025).
- 20 Lucian Popescu, „<Iliescu a fost un Ceaușescu fără Ceaușescu. Românii l-au dorit și l-au avut.> Interviu cu profesorul Ioan Stanomir”, în *contributors.ro*, 7 august 2025, disponibil pe <https://www.contributors.ro/iliescu-a-fost-un-ceausescu-fara-ceausescu-romanii-l-au-dorit-si-l-au-avut-interviu-cu-profesorul-ioan-stanomir/> (accesat 18 august 2025).
- 21 Elena Deacu, „De ce nu are România afaceri antreprenoriale mai solide. Dragoș Roșca, BoldMind: Polonezii, ungurii și cehii privatizau în anii '90 prin terapie de șoc, iar noi spuneam că nu ne vindem țara. Directorii din companiile de stat te întrebau la 7 dimineața dacă nu bei o țuică”, în *economedia.ro*, 16 mai 2025, disponibil pe https://economedia.ro/video-de-ce-nu-are-romania-afaceri-antreprenoriale-mai-solide-dragos-rosca-boldmind-polonezii-ungurii-si-cehii-privatizau-in-anii-90-prin-terapie-de-soc-iar-noi-spuneam-ca-nu-ne-vindem-tara-di.html?uord=kV-rVum7tmZgU85GPV-9yLSVZStgunchWxj9JlGqgJrbhtMttqGPPF2LM_aVVtozpuKltEg9rWqS
- Ssm5hEwsL%3DOPQFswOVRV9LsunvNZmDyZwmX_HrGktjgpUFCTPbdhOF-DSggA (accesat 19 august 2025).
- 22 Norbert Nemeș, „INTERVIU Epoca lui Iliescu, tranziție în două viteze: <A fost și cel care a moșit capitalismul de cumetrie>”, în *adevarul.ro*, 10 august 2025, disponibil pe <https://adevarul.ro/politica/epoca-lui-iliescu-tranzitie-in-doua-viteze-a-2463512.html> (accesat 18 august 2025).
- 23 Cătălin Tolontan, „Ion Iliescu ne-a înșelat: nu există <democrație originală>, nu există alternativă la libertate”, în *hotnews.ro*, 6 august 2025, disponibil pe <https://hotnews.ro/ion-iliescu-ne-a-inselat-nu-exista-democratie-originala-nu-exista-alternativa-la-libertate-2039551> (accesat 19 august 2025).
- 24 Andreea Pora, „30 de ani de la alegerile din Duminica Orbului”, în *romania.europalibera.org*, 20 mai 2020, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/de-ani-de-la-alegerile-din-duminica-orbului/30624120.html> (accesat 19 august 2025).
- 25 Cristian Câmpeanu, „Ion Iliescu, nenorocirea unei națiuni”, în *revista22.ro*, 12 august 2025, disponibil pe <https://revista22.ro/opinii/cristian-campeanu/ion-iliescu-nenorocirea-unei-națiuni> (accesat 19 august 2025).
- 26 Radu Vancu, „Ion Iliescu. Președintele care s-a trezit din comunism mai greu decât România”, în *revista22.ro*, 6 august 2025, disponibil pe <https://revista22.ro/opinii/radu-vancu/ion-iliescu-presedintele-care-s-a-trezit-din-comunism-mai-greu-decat-romania> (accesat 19 august 2025).
- 27 Andrei Cornea, „La ieșirea din scenă”, în *revista22.ro*, 12 august 2025, disponibil pe <https://revista22.ro/opinii/andrei-cornea/la-iesirea-din-scena> (accesat 19 august 2025).

- ²⁸ „Dosarul Revoluției: Militarii români s-au luptat între ei cu un dușman inventat, <teroriștii> / Într-o singură noapte, un singur regiment a executat aproape o jumătate de milion de trageri. Câtă muniție a fost folosită la Revoluție”, în hotnews.ro, 16 august 2022, disponibil pe <https://hotnews.ro/dosarul-revolutiei-militarii-romni-s-a-u-luptat-ntre-ei-cu-un-dusman-inventat-teroristii-ntr-o-singura-noapte-un-singur-regiment-a-executat-aproape-o-jumatate-de-m-112793> (accesat 19 august 2025).
- ²⁹ „Dosarul Revoluției: Inculpații au făcut parte din conducerea vechiului regim comunist / Constituirea grupului „Iliescu” și instaurarea psihozei securist-teroriste – rechizitoriu”, în hotnews.ro, 16 august 2022, disponibil pe <https://hotnews.ro/dosarul-revolutiei-inculpatii-au-facut-parte-din-conducerea-vechiului-regim-comunist-constituirea-grupului-iliescu-si-instaurarea-psihozei-securist-teroriste-rechizitoriu-112797> (accesat 19 august 2025).
- ³⁰ ¹ „Dosarul Revoluției, poveste fără sfârșit: Instanța supremă îl trimite la Curtea de Apel București invocând că nu are competență pentru că atunci Ion Iliescu nu era președinte”, în hotnews.ro, 24 februarie 2023, disponibil pe <https://hotnews.ro/dosarul-revolutiei-poveste-fara-sfrsit-instanta-suprema-l-trimite-la-curtea-de-apel-bucuresti-invocnd-ca-nu-are-competenta-pentru-ca-atunci-ion-iliescu-nu-era-presedinte-79639> (accesat 19 august 2025).
- ³¹ *Ibidem*.
- ³² Andreea Pora, „Mineriada - 20 de ani”, în revista22.ro, 8 iunie 2010, disponibil pe <https://revista22.ro/dosar/mineriada-20-de-ani> (accesat 20 august 2025).
- ³³ Laurențiu Sirbu, „La Paștele Cailor! Crimele de la Mineriada din 1990 rămân tot nepedepsite”, în adevarul.ro, 8 mai 2019, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/la-pastele-cailor-crimele-de-la-mineriada-din-1942398.html> (accesat 20 august 2025).
- ³⁴ ¹ Sabina Fati, „ANALIZĂ: De ce nu știm adevărul despre Mineriadă”, în dw.com, 3 aprilie 2025, disponibil pe <https://www.dw.com/ro/procurorul-general-de-ce-nu-%C8%99tim-adev%-C4%83rul-despre-mineriad%C4%83/a-72122460> (accesat 19 august 2025).
- ³⁵ Andreea Pora, „Dosarul <Mineriada>, punct și de la capăt după 34 de ani. Ion Iliescu, urmărit penal”, în romania.europalibera.org, 27 aprilie 2024, disponibil pe <https://romania.europalibera.org/a/evenimente-principale-mineriada-iunie-1-990/32920826.html> (accesat 19 august 2025).
- ³⁶ Mihai Diac, „Iliescu a scăpat din dosarul Mineriadei. Primul termen era programat peste două luni. Chiar și fără fostul șef al statului, procesul se va derula”, în adevarul.ro, 5 august 2025, disponibil pe https://ziare.com/ion-iliescu/proces-mineriada-195693-8?uord=MT%3DrWuK5tqSlZ85iIT9uHRMZJrJxnABvYG8LNEPgKr1itqFyYqGrID2HI%3DyVMrR0pSfJUcG5TUPSTsK3hIpxQ%3DOrJDssKUIVTJVxnTiyNbY/YkW_Irfltn2uZFCvI2ddKERDJeJD (accesat 20 august 2025).
- ³⁷ Daniela Trifan, „Relația tensionată dintre Ion Iliescu și Regele Mihai. Momentul în care Regele a refuzat să-l salute pe fostul președinte”, în adevarul.ro, 5 august 2025, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/relatia-tensionata-dintre-ion-iliescu-si-regele-2462696.html> (accesat 20 august 2025).
- ³⁸ Ștefan Both, „Iliescu, despre Regele Mihai în anul 1989: <Este un boșorog

- care ar trebui să-și vadă de pensie și să ne lase dracului în pace>”, în *adevarul.ro*, 25 octombrie 2016, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-locale/timisoara/iliescu-despre-regele-mihai-in-anul-1989-este-1743791.html> (accesat 20 august 2025).
- ³⁹ Roxana Ioana Ancuța, „Iliescu vs. Regele Mihai: Războiul Rece al României Postcomuniste. De la interzicerea intrării în țară la reconcilierea tensionată”, în *descopera.ro*, 6 august 2025, disponibil pe <https://www.descopera.ro/istorie/20914497-iliescu-vs-regele-mihai-razboiul-rece-al-romaniei-postcomuniste-de-la-interzicerea-intrarii-in-tara-la-reconcilierea-tensionata> (accesat 20 august 2025).
- ⁴⁰ „Cum l-a oprit regimul Ion Iliescu pe Regele Mihai I să intre în țară în anii 90: l-a întors din drum de două ori și nu i-a permis să participe la înmormântarea lui Corneliu Coposu”, în *hotnews.ro*, 5 decembrie 2017, disponibil pe <https://hotnews.ro/video-cum-l-a-oprit-regimul-ion-iliescu-pe-regele-mihai-i-sa-intre-in-tara-in-anii-90-l-a-intors-din-drum-de-doua-ori-si-nu-i-a-permis-sa-participe-la-inmormantarea-lui-corneliu-coposu-396829> (accesat 20 august 2025).
- ⁴¹ „Ion Iliescu și-a scos din pușcărie brațul înarmat”, în *adevarul.ro*, 17 decembrie 2004, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/ion-iliescu-si-a-scos-din-puscarie-bratul-inarmat-932604.html> (accesat 20 august 2025). Trebuie menționat că Miron Cozma a fost eliberat din închisoare la foarte scurt timp după decizia lui Ion Iliescu și că, în urma protestelor publice fostul președinte a revenit asupra deciziei o zi mai târziu, iar Miron Cozma a fost ridicat de pe stradă și retrimis la penitenciar! Vezi Nicolae Cotruș, „Miron Cozma, grațiat
- pentru o zi. 5 momente controversate care l-au avut în prim-plan pe Ion Iliescu”, în *hotnews.ro*, 5 august 2025, disponibil pe <https://hotnews.ro/video-miron-cozma-gratiat-pentru-o-zi-5-momente-controversate-care-l-au-avut-in-prim-plan-pe-ion-iliescu-2038151> (accesat 20.08. 2025).
- ⁴² „C.V. Tudor și-a luat pe șest decorația de la Ion Iliescu”, în *adevarul.ro*, 15 decembrie 2004, disponibil pe <https://adevarul.ro/stiri-interne/societate/cv-tudor-si-a-luat-pe-sest-decoratia-de-la-ion-934331.html> (accesat 20.08. 2025).
- ⁴³ Teodor Bobei, *art. cit.*
- ⁴⁴ Ema Petrescu, „A doua țară care transmite un mesaj public după moartea lui Ion Iliescu: A adus o contribuție semnificativă la dezvoltarea relațiilor bilaterale”, în *ziare.com*, 7 august 2025, disponibil pe <https://ziare.com/ion-iliescu/mesaj-china-deces-inmormantare-1957612> (accesat 2.01. 2025).
- ⁴⁵ Alexandru Toader, „Reacția marilor publicații internaționale după moartea lui Ion Iliescu. Cum este menționat de agențiile de presă”, în *stirileprotv.ro*, 5 august 2025, disponibil pe <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/reactia-marilor-publicatii-internationale-dupa-moartea-lui-ion-iliescu-cum-este-mentionat-de-agentiile-de-presa.html> (accesat 2.01. 2025).
- ⁴⁶ Ioana Moldoveanu, Adela Cioruță, „Un fost președinte, trei Români. Judecata istoriei la catafalcul lui Ion Iliescu”, în *snoop.ro*, 8 august 2025, disponibil pe <https://snoop.ro/un-fost-presedinte-trei-romanii-judecata-istoriei-la-catafalcul-lui-ion-iliescu/> (accesat 2.01. 2025).
- ⁴⁷ Florin Marinescu, „Ion Iliescu, ignorat de români la funeralii. Zeci de mii de români la funeraliile lui Corneliu Coposu și Regelui Mihai, străzi pustii

la Iliescu”, în [g4media.ro](https://www.g4media.ro/video-ion-iliescu-ignorat-de-romani-la-funeralii-z-eci-de-mii-de-oameni-la-funeraliile-lui-corneliu-coposu-si-regelui-mihai-strazi-pustii-la-iliescu.html), 7 august 2025, disponibil pe [https://www.g4media.ro/video-ion-iliescu-ignorat-de-romani-la-funeralii-z-](https://www.g4media.ro/video-ion-iliescu-ignorat-de-romani-la-funeralii-z-eci-de-mii-de-oameni-la-funeraliile-lui-corneliu-coposu-si-regelui-mihai-strazi-pustii-la-iliescu.html)

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special

Grosescu, Raluca, Raluca Ursachi, *Justiția penală de tranziție. De la Nürnberg, la postcomunismul românesc*, Editura Polirom, Iași, 2009.

Resurse on line

*** „C.V. Tudor și-a luat pe șest decorația de la Ion Iliescu”, în adevarul.ro, 15 decembrie 2004.

*** „Cum l-a oprit regimul Ion Iliescu pe Regele Mihai I să intre în țară în anii 90: l-a întors din drum de două ori și nu i-a permis să participe la înmormântarea lui Corneliu Coposu”, în hotnews.ro, 5 decembrie 2017.

*** „Dosarul Revoluției, poveste fără sfârșit: Instanța supremă îl trimite la Curtea de Apel București invocând că nu are competență pentru că atunci Ion Iliescu nu era președinte”, hotnews.ro, 24 februarie 2023.

*** „Dosarul Revoluției: Inculpații au făcut parte din conducerea vechiului regim comunist / Constituirea grupului „Iliescu” și instaurarea psihozei securist-teroriste - rechizitoriu”, hotnews.ro, 16 august 2022.

*** „Dosarul Revoluției: Militarii români s-au luptat între ei cu un dușman inventat, <teroriștii> / Într-o singură noapte, un singur regiment a executat aproape o jumătate de milion de trageri. Câtă muniție a fost folosită la Revoluție?”, hotnews.ro, 16 august 2022.

ANCUȚA, Roxana Ioana, „Iliescu vs. Regele Mihai: Războiul Rece al României Postcomuniste. De la interzicerea in-

eci-de-mii-de-oameni-la-funeraliile-lui-corneliu-coposu-si-regelui-mihai-strazi-pustii-la-iliescu.html (accesat 2.01.2025).

trării în țară la reconcilierea tensionată”, descopera.ro, 6 august 2025;

ANGHEL, Florin, „La margini și sfârșit de imperiu: Tratatul româno-sovietic din 5 aprilie 1991 și consecințele pentru Republica Moldova”, în *Polis*, Volumul IV, Nr. 3 (5), Serie nouă, septembrie 2014.

BEJAN, Gabriel, „În ziua înmormântării lui Ion Iliescu, mesaj de la <femeia cu rochie albastră>, cea devenită simbol după ce a fost bătută de mineri. <Mă uit în jur și văd tineri de 40 de ani cu idei antidemocratice>”, hotnews.ro, 7 august 2025.

BENEA, Ionuț, „Ce se va întâmpla cu dosarele Revoluției și Mineriadei după moartea lui Ion Iliescu”, romania.europalibera.org, 5 august 2025.

BOBEL, Teodor, „A fost Ion Iliescu cu adevărat cel care a îndreptat România către UE și NATO? Circumstanțele speciale care au dus la virajul brusc către Occident”, ziare.com, 6 august 2025.

BOTH, Ștefan, „Iliescu, despre Regele Mihai în anul 1989: <Este un boșorog care ar trebui să-și vadă de pensie și să ne lase dracului în pace>”, adevarul.ro, 25 octombrie 2016.

CÂMPEANU, Cristian, „Ion Iliescu, nenorocirea unei națiuni”, revista22.ro, 12 august 2025.

CORNEA, Andrei, „La ieșirea din scenă”, revista22.ro, 12 august 2025.

CORNEA, Ovidiu, „Țară în service | Numărul românilor pentru care acasă e în străinătate se apropie de șase milioane. Cine oprește exodul?”, romania.europalibera.org, 12 februarie 2023.

COTRUȚ, Nicolae, „Miron Cozma, grațiat pentru o zi. 5 momente contro-

- versate care l-au avut în prim-plan pe Ion Iliescu”, hotnews.ro, 5 august 2025.
- COTRUȚ, Nicolae, „Nu multe personalități publice i s-au opus lui Ion Iliescu de la început până la sfârșit. El a făcut-o și vorbește acum: <Ne-am dat seama că mințeau pe față. Tot un comunist a rămas> / Unde spune că am ratat”, hotnews.ro, 6 august 2025.
- DEACU, Elena, „De ce nu are România afaceri antreprenoriale mai solide. Dragoș Roșca, BoldMind: Polonezii, ungurii și cehii privatizau în anii '90 prin terapie de șoc, iar noi spuneam că nu ne vindem țara. Directorii din companiile de stat te întrebau la 7 dimineața dacă nu bei o țuică”, economedia.ro, 16 mai 2025.
- DESPA, Oana, Simona Cârlușea, Ionuț Benea, „Ion Iliescu la judecata istoricilor. De la <comunismul realist> care a frânat România, la <omul echilibrului>”, romania.europalibera.org, 7 august 2025.
- DIAC, Mihai, „Iliescu a scăpat din dosarul Mineriadei. Primul termen era programat peste două luni. Chiar și fără fostul șef al statului, procesul se va derula”, adevarul.ro, 5 august 2025.
- FATI, Sabina, „ANALIZĂ: De ce nu știm adevărul despre Mineriadă”, dw.com, 3 aprilie 2025.
- Gallagher, Tom, „Adio lui Ion Iliescu: Arhitectul viclean al democrației Frankenstein din România”, contributors.ro, 5 august 2025.
- KIRMIZIGUL, Kevin, „Ion Iliescu și dosarele uitate ale justiției. De ce nu a fost condamnat niciodată fostul președinte. Ce acuzații i s-au adus”, adevarul.ro, 5 august 2025.
- LEONARD BULARCA, David, „Dosarul Revoluției, în care sunt inculpați Ion Iliescu și Gelu Voican Voiculescu, retrimis la Parchet. Decizia este definitivă”, hotnews.ro, 20 septembrie 2024.
- MARINESCU, Florin, „Ion Iliescu, ignorat de români la funeralii. Zeci de mii de români la funeraliile lui Corneliu Coposu și Regelui Mihai, străzi pustii la Iliescu”, g4media.ro, 7 august 2025.
- MIHĂLȚIANU, Adrian, „Ion Iliescu: la moartea unui comunist”, pressone.ro, 5 august 2025.
- MOLDOVEANU, Ioana, Adela CIORUȚĂ, „Un fost președinte, trei Românii. Judecata istoriei la catafalcul lui Ion Iliescu”, snoop.ro, 8 august 2025.
- NEMEȘ, Norbert, „INTERVIU Epoca lui Iliescu, tranziție în două viteze: <A fost și cel care a moșit capitalismul de cumetrie>”, în adevarul.ro, 10 august 2025.
- PĂTRAȘCU ZAMFIRACHE, Cosmin, „De ce a fost Iliescu îndepărtat de Ceaușescu. Secretele <divorțului> dintre dictator și <băiatul său de suflet>”, adevarul.ro, 7 august 2025.
- Idem, „Moștenirea pe care Ion Iliescu a lăsat-o românilor. Ce spun istoricii despre amprenta pe care fostul președinte a lăsat-o în societate”, adevarul.ro, 8 august 2025.
- PETRESCU, Ema, „A doua țară care transmite un mesaj public după moartea lui Ion Iliescu: A adus o contribuție semnificativă la dezvoltarea relațiilor bilaterale”, ziare.com, 7 august 2025.
- POPESCU, Lucian, „<Iliescu a fost un Ceaușescu fără Ceaușescu. Românii l-au dorit și l-au avut.> Interviu cu profesorul Ioan Stanomir”, în contributors.ro, 7 august 2025.
- PORA, Andreea, „30 de ani de la alegerile din Duminica Orbului”, romania.europalibera.org, 20 mai 2020.
- IDEM, „Dosarul <Mineriada>, punct și de la capăt după 34 de ani. Ion Iliescu, urmărit penal”, în romania.europalibera.org, 27 aprilie 2024.
- IDEM, „Mineriada – 20 de ani”, în revista22.ro, 8 iunie 2010.

- SÂRBU, Adriana, „Cariera politică și viața personală a lui Ion Iliescu. Fostul președinte a murit la 95 de ani | AUDIO”, *europafm.ro*, 5 august 2025.
- ȘERB, Sorin, „Teme controversate în discursurile președintelui Iliescu”, *bbcromanian.com*, 21 mai 2004.
- SÎRBU, Laurențiu, „La Paștele Cailor! Crimele de la Mineriada din 1990 rămân tot nepedepsite”, *adevarul.ro*, 8 mai 2019.
- STANOMIR, Ioan, „Inculpatul Ion Iliescu”, *contributors.ro*, 17 ianuarie 2017.
- TOADER, Alexandru, „Reacția marilor publicații internaționale după moartea lui Ion Iliescu. Cum este menționat de agențiile de presă”, *stirileprotv.ro*, 5 august 2025.
- TOLONTAN, Cătălin, „Ion Iliescu ne-a înșelat: nu există <democrație originală>, nu există alternativă la libertate”, *hotnews.ro*, 6 august 2025.
- TRIFAN, Daniela, „Relația tensionată dintre Ion Iliescu și Regele Mihai. Momentul în care Regele a refuzat să-l salute pe fostul președinte”, *adevarul.ro*, 5 august 2025.
- VANCU, Radu, „Ion Iliescu. Președintele care s-a trezit din comunism mai greu decât România”, *revista22.ro*, 6 august 2025.
- VOICU, Simona, „Cum au fost tergiversate în justiție dosarele în care a fost inculpat Ion Iliescu. La 35 de ani de la evenimentele tragice, procesele nici măcar nu au început”, *hotnews.ro*, 5 august 2025.
- VULCAN, Dora, „Fostul președinte Ion Iliescu, internat la spitalul SRI din București cu probleme respiratorii”, *romania.europalibera.org*, 10 iunie 2025.

